

स्थानिक स्वराज्य संस्थेंतर्गत गडचिरोली व गोंदिया येथील बंगाली माध्यमाच्या प्राथमिक शाळांमध्ये शिक्षण सेवकांची नियुक्ती करणेबाबत. बंगाली व अन्य भाषिक प्राथमिक शाळामधील शिक्षण सेवक नियुक्तीकरिता अनुसरावयाची सुधारित कार्यपध्दती.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: संकिर्ण-२०१६/प्र.क्र.१३५/टिएनटी-१
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: ३१ जानेवारी, २०१८

वाचा:-

१. शासन निर्णय शालेय शिक्षण व क्रीडा विभा क्रमांक पीआरई-२००६/(४७६७)/प्राशि-१ दिनांक १६.१२.२००९
२. शासन निर्णय शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, क्रमांक आरटीई-२०१०/प्र.क्र.५७२/प्राशि-१ दिनांक १३.०२.२०१३
३. सन निर्णय शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, क्रमांक संकिर्ण-२०१६/(प्र.क्र.१३५)/प्राशि-१ दिनांक ०६.०२.२०१६

प्रस्तावना -

राज्यातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांतर्गत प्राथमिक शाळांमधील शिक्षण सेवक भरती प्रक्रिया संदर्भाधिन दिनांक १६.१२.२००९ च्या शासन निर्णयान्वये केंद्रीय भरतीपूर्व निवड चाचणी प्रक्रियेद्वारे करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार दिनांक ०२.०५.२०१० मध्ये केंद्रीय भरतीपूर्व चाचणी परीक्षा घेण्यात आली.

गडचिरोली व गोंदिया या जिल्ह्यांमध्ये बंगाली माध्यमाच्या शाळांमधील शिक्षकांची सेवानिवृत्तीमुळे रिक्त झालेली पदे भरण्यासाठी बंगाली भाषा घेवून विहित अर्हता उत्तीर्ण असलेले उमेदवार वरील केंद्रीय भरतीपूर्व निवड चाचणीद्वारे उपलब्ध झाले नाहीत.

बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९ नुसार प्रत्येक बालकांस त्याचे मुळ भाषेत शिक्षण घेण्याचा हक्क आहे. आणि त्यासाठी आवश्यक सुविधा उपलब्धता करून देण्याची जबाबदारी शासनाची आहे.

बंगाली विषय घेवून इयत्ता १२ वी झालेल्या व इतर माध्यमांत डी.एड अभ्यासक्रम पूर्ण केलेल्या उमेदवारांना बंगाली माध्यमाच्या शाळांमध्ये नियुक्ती देण्याबाबतच्या सूचना यापूर्वी सन २००६ मध्ये देण्यात आलेल्या होत्या. आता राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांनी दिनांक २३.०८.२०१० व दिनांक २९.०७.२०११ च्या अधिसूचनान्वये शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता निश्चित

केलेली असून इयत्ता १ ली ते ८ वी प्राथमिक शाळेत शिक्षक म्हणून नियुक्त होणाऱ्या उमेदवारास शिक्षका पात्रता परीक्षा (टीईटी) अनिवार्य केलेली आहे.

गोंदिया व गडचिरोली जिल्ह्यात बंगाली माध्यमाच्या प्राथमिक शाळेमध्ये शिक्षकांची रिक्त असलेली पदे व केंद्रीय भरतीपूर्व परीक्षेद्वारे बंगाली भाषिक पात्र उमेदवार उपलब्ध होवू न शकल्याने तसेच बंगाली माध्यमात आरक्षित प्रवर्गातील शिक्षक पदासाठी उमेदवार मिळण्याची कमी शक्यता या सर्व बाबी विचारात घेता बंगाली माध्यमाच्या प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांची रिक्त पदे सरळसेवेने भरण्याकरीता स्वतंत्र भरती प्रक्रिया दिनांक ०६.१२.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आली. तथापि काही तांत्रिक कारणास्तव सदर भरती प्रक्रिया राबविणे शक्य झाले नाही. आता, राज्यात स्थानिक स्वराज्य संस्थांसह खाजगी शैक्षणिक संस्थांच्या अनुदानित अंशतः अनुदानित व अनुदानास पात्र घोषित केलेल्या प्राथमिक, उच्च प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळांमधील शिक्षकांची भरती अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणीतील गुणांच्या आधारे “पवित्र” या संगणकीय प्रणालीद्वारे भरण्याबाबत शासन निर्णय दिनांक २३.०६.२०१७ रोजी पारित करण्यात आलेला आहे. यास्तव बंगाली भाषेतील शिक्षण सेवक नियुक्तीकरीता पारित करण्यात आलेला दिनांक ०६.१२.२०१६ चा शासन निर्णय अधिक्रमित करुन नव्याने सूचना देण्याचे शासनाच्या विचाराधिन होते.

तसेच, राज्यात बंगाली माध्यमाच्या शाळांबरोबरच कन्नड, तेलूगू गुजराथी, सिंधी माध्यमाच्याही शाळा आहेत. सदर माध्यमाच्या शाळांनाही त्या-त्या भाषेतील शिक्षक/शिक्षण सेवक उपलब्ध व्हावेत याकरीता, बंगाली माध्यमाच्या शाळांबरोबरच अन्य भाषिक माध्यमाच्या शाळाकरीता स्वतंत्र शिक्षक पात्रता परीक्षा घेण्याची तसेच सदर परीक्षेत उत्तीर्ण झालेला उमेदवार अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणीसाठी पात्र ठरविण्याची बाब देखील शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

गोंदिया व गडचिरोली जिल्ह्यात बंगाली माध्यमाच्या प्राथमिक शाळेमध्ये शिक्षकांची रिक्त असलेली पदे सरळसेवेने भरण्याकरीता स्वतंत्र भरती प्रक्रियेकरीता विहित केलेला दिनांक ०६.१२.२०१६ चा शासन निर्णय, या शासन निर्णयाद्वारे अधिक्रमित करण्यात येत असून राज्यातील बंगाली, कन्नड, तेलूगू, गुजराथी व सिंधी माध्यमाच्या प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांच्या रिक्त असलेल्या पदावर नियुक्तीसाठी स्वतंत्र शिक्षक पात्रता परीक्षा पध्दती या शासन

निर्णयाद्वारे विहित करण्यात येत आहे. तसेच अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणीतील गुणांच्या आधारे शिक्षण सेवक म्हणून नियुक्तीस उमेदवार पात्र ठरवण्यासाठी खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती विशेष बाब म्हणून अनुसरण्यास शासन याद्वारे सहमती देत आहे.

अ) बंगाली, कन्नड, तेलगू, गुजराथी व सिंधी माध्यमाच्या प्राथमिक शाळेतील शिक्षकांची रिक्त पदे त्या-त्या भाषिक उमेदवारांमधून भरण्याकरीता स्वतंत्र शिक्षक पात्रता परीक्षा आयोजित करण्यात यावी.

आ) सदर पात्रता परीक्षा उत्तीर्ण होणारे उमेदवार अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणी परीक्षेकरीता पात्र राहतील.

२. सदर शिक्षक पात्रता परीक्षेकरीता कार्यपध्दती खालीलप्रमाणे राहिल:-

१) इयत्ता ६ वी ते ८ वी हिंदी माध्यमातील प्रथम भाषा बंगाली शिकविण्यासाठी शिक्षकांची पदे बंगाली भाषिक पदवीधर शिक्षक, त्याचप्रमाणे कन्नड, तेलगू, गुजराथी व सिंधी भाषिक शिक्षक जे अन्य माध्यमाच्या शाळांमध्ये कार्यरत आहेत, त्यांच्या सेवाज्येष्ठता व इच्छेनुसार विकल्प घेवून समायोजनेद्वारे प्रथमतः त्या-त्या माध्यमाच्या शाळेत उपलब्ध रिक्त पदावर भरण्यात यावीत. सदर बंगाली, कन्नड, तेलगू, गुजराथी व सिंधी भाषिक शिक्षक हा पदवीधारक तसेच इयत्ता १२ वी मध्ये नियमित अनुक्रमे बंगाली, कन्नड, तेलगू, गुजराथी व सिंधी भाषा - विषय घेवून परीक्षा उत्तीर्ण झालेला असावा.

२) तदनंतर सन २०१७-१८ च्या संचमान्यतेअखेर रिक्त असणाऱ्या तसेच सेवानिवृत्ती वा अन्य कारणांमुळे माहे ३१ मे, २०१९ अखेर रिक्त होणाऱ्या बंगाली कन्नड, तेलगू, गुजराथी व सिंधी माध्यमाच्या प्राथमिक शाळांतील शिक्षकांच्या पदांची संख्या संबंधित जिल्हाच्या शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक) यांनी संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना उपलब्ध करून द्यावी. तसेच रिक्त पदांची माहिती आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे तसेच शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे व शासनास कळविण्यात यावी.

३) सदर परीक्षा आयोजनाची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांच्यावर सोपविण्यात येत आहे. ही परीक्षा माहे एप्रिल, २०१८ मध्ये आयोजित करण्याच्या दृष्टीने

- अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांनी तात्काळ कार्यवाही सुरु करावी. ह्या पुढील परीक्षा आवश्यकतेनुसार शासन मान्यतेने घेण्यात येईल.
- ४) शिक्षक पात्रता परीक्षेच्या आयोजनाबाबत महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद यांनी विहित वेळापत्रकानुसार संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांचे मार्फत राज्यातील सर्वाधिक खपाच्या दोन वृत्तपत्रात तसेच शासनाच्या संकेतस्थळावर जाहिरात प्रसिध्द करावी. जाहिरात प्रसिध्द झाल्यापासून उमेदवारांस अर्ज सादर करण्यास १५ दिवसांची मुदत राहिल. महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषदेने ऑनलाईन कार्यपध्दतीने उमेदवारांकडून अर्ज मागवावेत.
- ५) शिक्षण सेवकासाठी किमान वयोमर्यादा खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारासाठी १८ वर्षे व कमाल वयोमर्यादा ३८ वर्षे अशी राहिल. मागासवर्गीयासाठी कमाल ४३ वर्षे अशी राहिल, (सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्रमांक एसआरव्ही-२०१५/ प्र.क्र.४०४/ कार्या-१२, दि. २५ एप्रिल, २०१६ नुसार). सरळसेवेने भरतीकरीता सामान्य प्रशासन विभागामार्फत वेळोवेळी विहित करण्यात येणारी वयोमर्यादा शिक्षण सेवकभरतीकरीता आपोआप लागू होईल.
- ६) संबंधित उमेदवारांनी ऑनलाईन अर्ज पूर्ण भरून ऑनलाईन पध्दतीने शुल्क महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषदेकडे भरावे.
- ७) शिक्षक पात्रता परीक्षेमध्ये कनिष्ठ प्राथमिक (इयत्ता १ ली ते ५ वी) व उच्च प्राथमिक (इयत्ता ६ वी ते ८ वी) या दोन्ही गटातील शिक्षकांसाठी प्रत्येकी एक स्वतंत्र प्रश्नपत्रिका राहतील. दोन्ही गटासाठी अर्ज करणाऱ्या उमेदवारास दोन्ही प्रश्नपत्रिका सोडविणे आवश्यक राहिल.
- ८) या दोन्ही प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप व काठिण्य पातळी अनुक्रमे माध्यमिक व उच्च माध्यमिक अभ्यासक्रमावर आधारित राहिल.
- ९) शासन निर्णय दिनांक १३.०२.२०१३ अन्वये शिक्षकांसाठी निश्चित करण्यात आलेली किमान शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता धारण करणाऱ्या उमेदवारास या परीक्षांना बसण्याची मुभा राहिल.

- १०) या पात्रता परीक्षेमध्ये किमान ६० टक्के गुण प्राप्त करणाऱ्या उमेदवारास (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, भटक्या विमुक्त जाती/जमाती, विशेष मागासप्रवर्ग, इतर मागासप्रवर्ग आणि अपंग उमेदवारांना ५५ टक्के)उत्तीर्ण समजण्यात येईल व अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणीसाठी पात्र राहतील.
- ११) सदर परीक्षेकरीता नमुना प्रश्नपत्रिका संच तयार करून देणे, उत्तरपत्रिका तपासणी व परीक्षा निकाल संबंधित मुख्यकार्यकारी अधिकारी यांना उपलब्ध करून देण्याची जबाबादारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषदेची राहिल. तसेच परीक्षेचा जिल्हानिहाय निकाल प्रसिध्द करण्याची जबाबदारी महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांची राहिल.
- १२) परीक्षेचे संभाव्य वेळापत्रक अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य, परीक्षा परिषद, पुणे यांचेमार्फत जाहिर करण्यात येईल. त्या-त्या माध्यमाकरीता परीक्षा एकाच दिवशी घेण्याकरीता शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी नियोजन करावे.
- १३) परीक्षेचे माध्यम व अभ्यासक्रम :- परीक्षेचे माध्यम मराठी किंवा इंग्रजी असेल. मात्र परीक्षेसाठी प्रथम भाषा त्या-त्या भाषिक माध्यमाची (उदा. बंगाली भाषेच्या उमेदवारांकरीता बंगाली, कन्नड भाषेच्या उमेदवारांकरीता कन्नड इ.) घेणे अनिवार्य राहिल. त्या-त्या भाषेचे प्रत्येकी ३० प्रश्न दोन्ही गटाच्या पेपरमध्ये असतील. उर्वरित प्रश्न मराठी किंवा इंग्रजी अथवा मराठी व इंग्रजी मध्ये असतील.
- १४) सदर परीक्षा ही एकूण १५० गुणांची राहिल. परीक्षेसाठी वेळ २.३० तास राहिल.
- १५) परीक्षा शुल्क:- सदर परीक्षेकरीता शुल्क खालीलप्रमाणे राहिल:-
खुला प्रवर्ग:- रु. ५०० /-
मागासवर्गीय प्रवर्ग:-२५०/-
(अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, भटक्या विमुक्त जाती/ जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग, इतर मागासवर्ग आणि अपंग या प्रवर्गासाठी)
३. शिक्षण सेवक भरती, अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणीत मिळालेल्या गुणांच्या आधारे “पवित्र” या संगणकीय प्रणालीद्वारे करण्यात येईल. सदर अभियोग्यता व बुद्धीमत्ता चाचणी ही शासन निर्णय दिनांक २३.०६.२०१७ मधील तरतूदीप्रमाणे राहिल. परीक्षेचे माध्यम मात्र मराठी,

इंग्रजी व त्या-त्या भाषेचे (उदा. बंगाली भाषेच्या उमेदवारांकरीता बंगाली, कन्नड भाषेच्या उमेदवारांकरीता कन्नड इ.) राहिल.

४. परीक्षेचे आयोजनावर गैरप्रकार किंवा तांत्रिक / प्रशासकीय चूका झाल्यास त्याबद्दल फौजदारीसह सर्व कारवाई संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्याविरुद्ध करण्यात येईल. नियंत्रणात तांत्रिक व प्रशासकीय चुका झाल्यास अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांना जबाबदार धरण्यात येईल.

५. शिक्षण सेवकाच्या निवडाच्या अनुषंगाने न्यायालयीन प्रकरणे उपस्थित झाल्यास त्याचे परिक्षेत्र महाराष्ट्र राज्य राहिल. शिक्षक पात्रता परीक्षा प्रक्रियेवर मुख्य नियंत्रक अधिकारी म्हणून संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद हे असतील. परीक्षेचे आयोजन, परीक्षेचा निकाल, शिक्षण सेवकाची निवड इत्यादी संदर्भात न्यायालयीन प्रकरणे उपस्थित झाल्यास संबंधित मुख्य कार्यकारी अधिकारी हाताळतील. तर, परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिकेतील त्रुटी, उत्तर पत्रिकेचे मुल्यमापन इत्यादीबाबत न्यायालयीन प्रकरणे उपस्थित झाल्यास आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे यांच्यामार्फत हाताळण्यात येतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१८०२०११७३७५७६२२१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सं.द. माने)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मुंबई
३. मा. मंत्री, शालेय शिक्षण यांचे खाजी सचिव
४. मा. मंत्री, शालेय शिक्षण यांचे खाजगी सचिव (सर्व)
५. मा. राज्यमंत्री यांचे खजगी सचिव (सर्व)

६. मा. सर्व विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य विधानभवन, मुंबई/नागपूर
७. मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक
८. मा. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे स्वीय सहायक
९. जिल्हाधिकारी, गडचिरोली/गोंदिया
१०. शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
११. शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१२. संचालक, महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद, पुणे
१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, गडचिरोली/गोंदिया
१४. विभागीय शिक्षण उपसंचालक, नागपूर
१५. शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक) जिल्हा परिषद, गडचिरोली/गोंदिया
१६. समाजकल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद, गडचिरोली/गोंदिया
१७. निवड नस्ती टीएनटी-१.